IN-NAĦLA

TA'

AGOSTINO LEVANZIN.

GAZZETTA BIEX TGĦALLEM U TIDDEFENDI IL POPLU.

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.

Giebħa żeŭġ dac li għaraf ħallat il ħelu ma'l meħtieġ.

144. **17 ta' G'UNJU 1911.** **IT-TIELET SENA**

FTEHIM.

Hadd ma jista jissieħeb għal ankas minn sena; u jecc ma jgħarrafx lili, b'il mictub, għallankas ħmistax kabel, li ma fi ħsiebux ijgedded, ingħoddu bħala 'msieħeb għa's-sena ta' ŭara. Il ħlas, b'il kuddiem, hu: għal ta'l Belt, ta'l Furjana u ta' Ta's-Sliema ħames xelini f'is-sena u jista jsir b'is-sitt xhur jeŭ b'it-tliet xhur; l-oħrajn ijħallsu, barra minn dan, il posta ucoll. Cull min jissieħeb issa jieħu l-eŭŭel sena li ħarget b'xejn; min ijsieħbu jieħu "Maħbub ta' Gesù" b'xejn. In-"Naħla" u il "Maħbub ta' Gesù" jinbigħu għand is-Sur ĠANNI CRITIEN, ta' Strada Rjali ta'l Belt, fejn jista jsir il ħlas ta'lgazzetta ucoll. L-ittri għandhom jinbagħtu collha f'Ta's-Sliema, 12, Str: S. Vincenzo.

IL MOSTA

Għandi f'idejja iż-żeŭġ cotba sbiħ li is-Sacerdot intelliġenti Edgardu Salomone stampa fuk dana ir-raħal tant sabiħ u importanti. Il ŭieħed hu mictub b'ingliż tajjeb u jismu «MUSTA; ITS MEMORIES AND CHARMS» u l-ieħor, b'it-taljan «GRONGNET CONFUTA FERGUSSON.» Billi it-tnejn fihom xi documenti ta' ħtieġa cbira għal l-Istorja tagħna tħajjart li nagħżilcom l-aħjar tagħhom; iżda l-isbaħ li tagħmlu hu li tixtruhom m'il «Colonial Library» ta' Strada Rjali, il Belt, billi jkumu ħaġa żgħira u fihom ħafna stampi interessanti li ma nixtax inġibhomlcom haŭnhecc.

* * *

M'il «Ftuħ» ta'l ctieb «MUSTA, ITS MEMORIES AND CHARMS» nieħdu li fi żmien l-Aragonisi chellna malti kalbieni, il Conti Arrigo, li laħak Ammirall ta'l Flotta ta' Skallija taħt Federicu I, u li il cbir storicu taljan Muratori sejjaħlu: «l-actar captan kalbieni u ta' ħila ta' dac iż-żmien.»

—Il Contissa De La Warr f'il ctieb tagħha «*An Eastern Cruise in the* «Edeline» faħħret il Maltin billi kalet, li huma: «*famous for their piety and religion.*» Ħaġa ta'l għaġeb għal l-Ingliżi għaliex l-oħrajn dejjem għajjrunalina bigotti u fanatici.

—Father Kendal, il gћaref gesŭita, faħħar Malta billi sejjħilha f'il «*Fior del Mondo*» *the most Catholic member of the British Empire.*» Fula f'kargħa oħra!

—Il Mosta b'collox tlaħħak xi disa t-elef ruħ. Isimha hu m'il għarbi u jfisser «*nofsija*» u in-nies tagħha saru insara actarx b'it-tagħlim ta' S. Paŭl stess billi minn hemm għa'n-Naxxar hemm tefgħa ta' ġebla biss.

—Fl-antic chienet issir festa sabiħa f'il Cnisja ta' Ŭied il Għasel imkaddsa lil San Paŭl, l-Eŭŭel Eremita. Dina il festa, li għaliha chienet tagħmel ħafna in-nies, chien bdiha Don Ortensio Bennini, Maestru ta'l Cor ta' S. Ġŭann, fl-1676, ŭara il pesta, u saħansitra chienet issir kuddiesa b'il musica. Il cnisja li hemm il-lum imbniet ŭara oħra kadima li chien hemm minn żmien ŭisk kabel. Fukha tchellimna kabel.

Il cnisja ta' Sta: Margherita reġgħet imbniet fl-1771. Iżda kabel chien hemm oħra ŭisk actar antica u f'iċ-cimiterju chienu jidfnu il daŭc li jmutu b'il pesta.

—Il Cnisja ta'l Visitazjoni bniha minn flusu Damjan Bonnici fl-1615. Jingħad li dina chienu iċconsagraŭha seba iskfjiet li chienu innaŭfragaŭ f'Malta huma u sejjrin għall Concilju fl-Affrica. Ijsejjħulha «*Ta' Ŭejda*» m'il lakam li chellu min bniha. Jingħad li taħtha jeŭ ħdejha chien hemm fl-antic Santŭarju.

—Il cnisja ta' St. Anton Abati bneŭha, fl-1657, Dr: Dun Salv: Fenech u Florju Borg.

—Il cnisja ta'l Madonna TA' DEJR-IM-BLAT reġgħet imbniet fl-1658 minn but Bartilmeŭ Busuttil.

—Il cnisja ta' S. Anard reġgħet ġiet mibnija fl-1659 minn Bernarda Mangione.

—Barra minn daŭn il cnejjes chien hemm ucoll fl-antic ŭaħda imkaddsa lil Sidtna Marija tielgħa is-Sema u li semmiha l-Iskof Cubelles fl-1557 u Mons: Duzina fl-1575. Fiha chien ijkaddes il Cappillan ta'n-Naxxar nhar Santa Marija billi chienet tagħmel minnu.

—F'it-13 ta' Settembru 1608 saret parroċċa u l-Iskof Gargallo ħatar bħala l-eŭŭel Cappillan lil Dun Ġŭann Bezzina. Dan chien ilu Vici-Parrocu għal għoxrin sena u chien maħbub ŭisk billi chien jaħdem chemm jiflaħ għal ġid ta'l erŭieħ.

—Ferris ijrid ijgħodd id-data ta'l parroċċa m'il meŭt ta' dana li ġrat f'is-16 ta' Lulju 1610.

Bneũ ghalhecc cnisja parroċċjali fuk id-disinn ta'l architett famus malti Masu Dingli fl-1614 b'il permess ta'l Iskof Cagliares.

L-inqũatru ta'l artal maġġur pinġih il pittur malti Bascal Buħagiar fl-1678 u sar minn flus Dun Ġacbu Chetcuti. Dan ghadu f'il cor ta'l cnisja li hemm il-lum.

—Fl-1680 il Mosta chien hemm 1,300 ruħ, fi 300 dar. Fi żmien Mons: Duzina (1575) chien hemm 116 il dar biss.

—Il cnisja ta'l Isperanza imbniet fl-1760 fl żmien il Cappillan Dun Neric Audibert, b'ũieghda ta' ũaħda xbejba chif ghedt f'is-«Saħħar Falzun!»

—Il Consagrazjoni ta'l cnisja Parroċċjali saret minn Mons: Pellerano f'is-7 ta'. April 1774.

—Fl-1787 il cnisja kalghet il ġisem ta'l Martri San Pacificu li il lum jinsab merfugh f'il cor.

—Fl-1812 il Mostin tũebblu li jcabbru il cnisja. L-Inġinier Grongnet de Vassé,—ũara li serva fl-Eġittu ma' Napuljun,—ghamel il pjanta fuk il Panteon ta' Agrippa ta' Ruma li intghoġbot ħafna m'il Cappillan ta' dic il ħabta Dun Feliċ Calleja u m'il poplu.

—Dun Feliċ ħareġ minn butu sittax il elf scud (£ 1,333 lira) li ghal dac iż-żmien chienet somma sabiħa tasseũ. Miet fl-1833 ta' 82 sena bla ma ra tinbeda il cnisja li xtak tant ijũakkaf ghall ġieħ ta' Sidtna Marija.

—Ũarajh laħak il Viċi-Parrocu Dun Ġann Marì Schembri li compla il bini ta'l cnisja.

—L-eũũel ħagra tkieghdet f'it-8 ta' Mejju 1833 m'id-Delegat Mons: Dun Salv: Lanzon.

—Il Gvernatur Ponsonby mar ra it-tkieghid ta'l eũũel ġebla; iżda l-Iskof Carũana ma satax ijmur u ghalhecc baghat f'locu lil Vigarju tieghu Lanzon.

—Il bini beda taħt l-Imghallem Ġużè Mangion ta' Birchircara, iżda ũara ħadu f'idejh il famus imghallem Anġlu Gatt li complih sa'l aħħar.

—Middeũ idejhom sa'n-nisa u it-tfal u chien ijsir sa'x-xoghol f'il Ħdud u il Festi; u l-Iskof ħareġ m'il Curja 250 lira f'is-sena ghajnuna ghal ghaxar snin.

—Il cnisja imbniet u inghalket il coppla b'il cnisja il kadima ġo fiha fejn in-nies bakghu jisimghu il kuddies u jitkarbnu.

—Dun Ġammarì ħalla ġidu collu ghall cnisja u miet fl-1859 hecc chif chienet lesta il cnisja.

—Il cnisja tbierchet f'is-16 ta' Frar 1860, ũara 27 sena xoghol, m'il Cappillan Dun Anton Mallia u sa's-26 ta'l istess xahar ħatteũ il cnisja il kadima ũara li fuk l-artal taghha kaddes l-eũũel kuddiesa il Can: Mons: Dr: Dun Michelang Mifsud.

—F'il 11 ta' Marzu 1860 l-Iskof Pace-Forno mar canta fiha it-«Te-Deũm.»

—Fl-14 ta' Ottubru 1871 ġiet icconsagrata m'il istess iskof.

—L-istil ta'l cnisja hu corintju; u tasa ma't-12 il elf ruħ b'il ũiekfa.

—Hemm qũadri sbiħ ta' Barbara, Erardi, Calì, Rafel Caruana, Bonnici, Cortis, Hyzler u oħrajn.

—Id-Dr: Oreste Grech Mifsud C.M.G., ghamel minn flusu l-arloġġ.

—L-Orgni, famus maħdum m'il Cav: Pacifico Inzoli, kam disa mitt lira.

—Fl-1889 imbniet l-anterna.

—Calì, fl-1900-2, pinġa il-lunetti bi flus l-Arcipriet Dun Paũl Xuereb, il mibchi patrictta u ghażiż ħabib tieghi. Issa sejjrin jiċċangaũ l-art bl-irħam u b'hecc dina il cnisja tcun ũaħda m'il isbaħ li haũn f'id-dinja collha. Hi ghoija minn barra 202 piedi, minn geũũa 184. Il faċċata hi ũiesgha 122 pied u nofs. Il colonni ta' barra gholjin 39 pied. Tũila 193 pied. Diametru 169; diametru bla cappelli 130. Ũisa ta'l cappelli 31 u nofs. Il coppla hi oghla minn ta'l Panteon ta' Ruma iżda id-diametru hu ankas b'20 pied; iżda hu actar minn dac ta' St. Paul's ta' Londra b'16 il pied.

—Krib il Mosta hemm monument ta'l ġganti u f' «Misraħ Ghonok» sabu ucoll xi ghadam taghhom.

—It-Torri Cumbo hu famus ghaliex fl-1526 fi żmien Sinam Baxa it-Toroc telghu minn Ũied il Ghasel u serku il gharusa ta'l Mosta lejliet it-tieġ taghha.

—Biex jaghmlu ħakk ma' Grongnet semmeu f'il Mosta triek ġdida ghalih.

* * *

—James Fergusson fl-opra tieghu: «HISTORY OF MODERN STYLES OF ARCHITECTURE» ũarrab f'il ġenb lil Grongnet u kal li il mertu collu ta'l bini ta' dina il cnisja famusa hu biss ta'l Imghallem Gatt. Ir-Rev: Salomone ipprova b'documenti f'il ctieb l-ieħor tieghu «GRONGNET CONFUTA FERGUSSON» li dana ma hux minnu u li cullma ghamel Gatt ghamlu fuk id-disinn u taħt it-trieġija ta'l Architett Grongnet.

Mela minn jaf bl-ingliż u b'it-taljan jixtri daũna iż-żeũġ cotba tant interessanti u li ma jkumux it-tnejn ħlief disa soldi biss m'il «Colonial Library» ta's-Sur Carlu Bartolo, ta' Sda: Rjali, il Belt.

FRAC.

Il programm ta'l festi li sejjrin ijsiru fl-Incoronazjoni tar'-Re, hu dana: Nhar l-Erbgha, 21, ta' Ġunju, ũara nofs inhar issir it-tiġrija ta'ż-żũiemel f'Ta's-Sliema; f'il ghaxija luminazjoni il Belt u jdokku xi baned Maltin. Nhar il Ħamis, 22 ta' Ġunju f'il ghodu jsir it-tkassim ta'l ħobż u ta'l-laħam lill fkar. F'it-8 ta' f'il ghodu jidħlu il baned il Belt m'il Furjana b'il marċijiet. F'il ħdax jitcanta it-*Te Deum* f'San Ġũann. Ũara nofs in-nhar sejjra issir Lakgha f'il Palazz ta'l Gvernatur u ũaħda sinjura ingliża sejjra tilka it-tfal ta l Ischejjel ta'l Gvern. F'il Port il Cbir ijsiru it-tiġrijiet ta'd-dghajjes u il ġostra. F'il ghaxija pranzu b'il chif il Palazz, u mixilgha ma'l Belt u il fortizzi collha u baned ijdokku.— *Tatù* militari u mixilgha ta'l frejgati collha b'ħafna loghob ta'n-nar. Barra il Bieb ta' Putirjal ġogdifogu famus u ma'l campanja ħġejjeġ u loghob ieħor ta'n-nar.

* * *

Milli tistghu taraũ, ghall flus li ġabru, hu programm fkir u mischin chemm jista jcun. Oriġinali ma fih xejn biex jista jiġbed in-nies ħalli jitkankal ftit ta'l cummerċ. Chiecu ġiebu xi banda Maltija inghidu aħna minn Tunes okoghdu sguri li chienu jiġu ħafna Maltin maghha biex jaraũ il festi u b'hecc chienu jiġu jonfku chemxa flus li haũn bżonnha ħafna u ħafna f'il pajjis. Nitma biss li sa dic inhar jiftħu ghajnejhom u jsaũũru il programm ftit aħjar b'mod li in-nies titkankal ghaliex b'hecc jintefku il flus u jecc jistghu daũna il flus jiġbduhom minn barra il pajjis tant aħjar bħal ma jafu jaghmlu l-Iskallin.

Nirringrazzja l'is-Sur Fons Galea m'is-6 ghadd ta'l «Missjunarju iż-Żghir» li ghoġbu jibghatli. Is-Sur Fons ma issibux ħlief dejjem imbixchel f'xi ħaġa li m'hux biss taghmel ġid f'ir-ruħ li iżda tmixxi il pajjis il kuddiem ucoll. Alla jseddku u jatih mitt sena ghomor talli flusu, u saħħtu u l-intelliġenza cbira tieghu kieghed jużahom hecc tajjeb. Bravu!

Is-Sur Ġann Dingli, ŭara li ilu fuk ghoxrin sena jmixxi il ħanut ta'l cotba ta' Aquilina, fetaħ gha'r-rasu il «CORONATION LIBRARY 1911» fi Strada Vescovo, 135. Cull min jaf chemm hu onest, attiv, dħuli, educat u puntŭal is-Sur Dingli ma jistax ma jincoraġġihx ghaliex ijcun mokdi tajjeb u b'vantaġġ sgur. Mela l-aħjar raccomandazjoni hi li ŭieħed jipprova jixtri ghaliex jiena sgur li joħroġ tant cuntent li jibka jcompli. Jiena m'il kiegh ta' kalbi ma nixtieklux ħlief risk cbir, cbir chif ħakku.

★

Fl-Italja u l-actar f'Venezja il gazzetti kalu li hemm il colera ghad li milli jidher ijridu jghattuha. Jecc hu hecc m'hux seŭŭa.

★

Sejjer inġib jien ucoll dana is-sunett ghaliex hu sabiħ tasseŭ u ghaliex jiena dejjem ghamilt chemm stajt biex il ħila ta' min chitbu titla f'il ŭicc chif ħakku:—

SANT'ANTNIN

SUNETT

Imnissel mil Cbaràt, f.l gieħ, fil ghàna,
ried ighix ħiemed u mistur fl'imħabba,
biex jibka safi minn cull ħtija taghna
bhalma 's-susàn kalb il ħorriek jitrabba !

U, mita b'dac il gherf chien f'ruħu staghna
li jimla bid-daul t'Alla u katt ma itabba,
xtiek li jiċċecchen biex lilna jerfaghna,
xħieħ ma jiecolx biex l'imgeuuħin ixabba !

Id-dinja bil gid taħħa urajħ mirħija,
ghażel id-*Duejra tal Fkajjrin* b'ghamara :
u daks li Mghallem chiber fil kdusija...

Imma, jecc kalbu chienet coilha ħrara,
chienu moħħu u dirghajħ ucoll kauuija :
u ta Verona ma ħamilx il ħsara.

Fit-13 ta ġunju, 1911. **G. MUSCAT-AZZOPARDI.**

JIEN MIN JIEN

Jien, m'it-trab in-nisel tieghi
U trab narġa ucoll insir ;
Ŭisk f'id-dinja ma'ndumx naħdem
Ghaliex ghomri actarx kasir.

Daca fommi dejjem siechet;
B'il ŭidnejn, u ma nismax;
Ħobż ma ndukx, b'ix-xorb inghaddi,
Katt ma schirt, ghaliex ma nafx.

Temmnunix? ghad ma tlaktx nimxi
U hecc nibka sa nintemm:
Tara in-nisa actarx jerfghuni;
Iżda gismi tkil ghal chemm.

Xi dakkiet chemm iħabbtuni !
B'dac nintemm, jien, b'it-taħbit.
Min jixtiek jaf x'isem ghandi,
Jokghod jaħseb, jecc ijrid !
Ma'l bniedmin minhiex maghdud
Ghad li ħasbu hecc x'uħud.

V. B.

(M'is-«Sebħ») *(Vzu: Busuttil)*

Gha'n - Nisa.

(Jissocta minn numru ta' kabel.)

Ir-RAS hi imkassma f'il CRANJU (*l-iscutella*) u f'il ŬICĊ. Il cranju hu maghmul minn tmien ghadmiet li huma daŭn: il FRONTALI (*ta'l ġbin*), l'OĊCIPITALI (*ta'l cozz*), l-ETMOJDI u li SFENOJDI li kieghdin ġeŭŭa u minn taħt; il PARIETALI (ta'l *ġnieb*) u it-TEMPORALI (*li nghas*). Bejn daŭna cull tant ijcun hemm il ghadmiet WORMJANI. L'etmojdi hu hecc imsejjaħ ghaliex biċċa minnu hi imtakkba bħal gharbiel u dina il ghadma taghmel biċċa m'il imnieħer u biċċa m'il ħofor ta'l ghajnejn. Jecc tħares lejha minn fuk ghandha il ghamla ta' kalba ta' ġeŭża. Li Sfenojdi hi hecc imsejjħa ghaliex hi imŭaħħla doŭnha cunjard; u hemm min bħal Sommering, u Meckel ried ijghoddha, bla raġun, b'cumplament ta'l oċċipitali. Sejjħulha ucoll il ghadma BASILARI ghaliex taghmel biċċa m'il kiegh ta'l cranju.

Il ghadmiet Wormjani ħadu l-isem m'it-tabib danis Olaus Worm li tchellem l-eŭŭel darba fukhom fl-1611, ghad li chien ġa jaf bihom Eustacchio. Scond Chambellan il cranju f'in-naħħa ta'l jemin actar ghandu ghadam milli f'ix-xellug, u scond Hyrtl actar ma jcun cbir il cranju actar ijcun fih ghadmiet Wormjani. Il cranju hu maghdud il-lum bħala vertebra miftuħa biex tilka il moħħ. Dina il ħaġa intebaħ biha l-eŭŭel ŭieħed Goethe fl-1790 iżda chien Oken li xandarha fl-1807. Mela m'il kuċċata ta'r-ras sa't-tarf ta'l coċċiġe ma hix ħlief damma ta' vertebri (b'il custilji u l-isternu b'collox) mifruxa jeŭ imchebb'ba scond il ħtieġa li jcun hemm biex ijħarsu l-organi, ħalli ma tiġrilhom l-ebda ħsara minn barra. L-evoluzjoni cabbret u ceccnet scond ma chien hemm bżonn ghaliex f'in-Natura ma hemm xejn capriċċjus jeŭ li ma jfisserx xi ħaġa ghad li il ghorrief ghadhom ma ŭaslux biex jifhmu seŭŭa collox. Scond Oken il cranju hu maghmul minn erba vertebri u bħalu kalu Owen u Blainville. Huxley, Gegenbaur, Haeckel u Testut ma jakblux f'collox maghhom.

Il ŭicc hu imkassam f'ix XEDAK TA' FUK u XEDAK TA' TAĦT li jsejjħulu ucoll MANDIBOLA. Ix-xedak ta' fuk fih tlittax il ghadma; ŭaħda f'in-nofs (VOMERU) u l-oħrajn imkassmin tnejn, tnejn, ŭaħda cull naħħa u huma: il MAXXELLARI TA' FUK, il ghadma MALARI, l-UNGŬIS, il KARNUNA T'ISFEL, il GHADMA TA'L IMNIEĦER, u il PALATINA jeŭ ta's-SAKAF TA'L ĦALK.

(Jissocta.)

LUCIJA LEVANZIN INGLOTT.

Jiddispjacini ħafna li bosta imsieħbin ta'n-«Naħla» kieghdin jabbusaŭ ŭisk mil ħbiebeŀija u m'il ġentilezza tieghi billi hemm min ilu jħabbatni sentejn sħaħ biex ijħallas din il miserja. B'hecc inġabret somma sabiħa li jena ma jistax ijcun li nħalliha ghad-dejja ma'r-rieħ; ghaliex ghad li ma inhix kieghed noħroġ in-«Naħla» bi speculazjoni lankas jakbel li ŭara tant taħbil-ir-ras u taħbit ŭieħed jirroffa m'il but. Ghad li jakbilli nimxi b'il Korti ghax sengha tieghi nixtiek iżda ħafna li ma naghmlux u ghal-hecc nitlob lil daŭc li ghadhom l-ura f'il ħlas li jħallsuni b'il qŭiet ghaliex dac li ma jaghmluhx b'is-seŭŭa jibkghu sguri li ma jdumux ma jaghmluh b'id-dneŭŭa.

Il Musica Sagra Maltija

(*Tissocta minn numru ta' kabel*)

Minn dana għandna nifhmu li il musica ġiet imdaħħla ma'l cant gregorjan u m'hux li dana f'Malta chien għadu ma daħalx sa dac iż-żmien.

* * *

Chif minnufih għamlu dac li ġiegħilhom Mons: Duzina ġa għidtu kabel u chif ġiebu fl-1623 l'is-Sacerdot Fontana u fl-1660 lil Dun Ortensju Bennini, u ŭarajhom lil Fra Melchiorre Samminiato, naplitan. Fl-1663 chien Surmast ta'l Cappella ta'l Catidral Berardi, sacerdot. Fl-1744 laħak Dun Belinn Zerafa, malti u li ħalla, fl-1787, il musica collha li chiteb lill Catidral u li meta dan l-aħħar raha il Prof: Vassallo kal: «*li ħakkha tinstama fl-akŭa accademji ta'l Eŭropa.*»

* * *

Meta miet dana u l-organisti Luigi Grech Grandolini Ambascete u Dun Pietru Paŭl Pullicino il musica sagra maltija ħadet dicsata seŭŭa u bdiet b'il ftit il ftit, dieħla f'locha il musica teatrali f'il cnejjes ucoll sa chemm certa musica chienet saret actar tajjba għal fuk palcuxenicu milli għal fuk orgni jeŭ f'cor.

Il Papiet m'il eŭŭel riedu jekirdu dana l-abbus cbir u Giovanni XXII u Benedettu XIV ħarġu xi tŭiddib, iżda ma irnexxielhomx.

Dac li sar Barra sar haŭn ucoll u il musica teatrali bdiet dieħla ġmielha ucoll. Il Gran Mastru Verdala chien ijżomm f'il Palazz tiegħu id-dakk b'il flaŭtijiet u it-trombi scond ma jgħarrafna l-istoricu Comm: Del Pozzo; Alofju De Wignacourt irranġa orchestra u beda jġib cantanti m'il aħjar, u Carafa meta ġie jarah in-neputi tiegħu, il Princep Carafa, għamel f'il Belt ħafna festi sbiħ b'id-dakk, b'it-turnej u b'il cummiedji. Il Gran Mastru Manoel għadda actar il kuddiem billi bena Teatru pubblicu fl-1732 u fih bħala l-eŭŭel opera saret il «*Merope*» ta'l Maffei. Dana hu it-Teatru Manoel ta'l-lum. Compla ucoll il «*Cantati*» li chienu jsiru f'il Pjazza u li chien bdihom il Gran Mastru Cotoner fl-1660.

F'it-Teatru Manoel damet għal sebgħin sena ma issir opra ta' aŭtur malti; fl-aħħar deher Isouard u saru chif għidna band oħra l-opri tiegħu. Fuk il «Cantati» sbiħ ta' Dun Michiel Anġ Vella tchellimna ucoll; u meta għall għejra ŭarrbuh minn daŭna il Cantati biex jagħmilhom barrani l-Ingiżitur f'il festa cbira li saret meta laħak Papa Clement XIII sejjaħ lilu biex għamel il Cantata hu.

Bħala musica sagra ta' dana Vella għandna Kuddiesa ta'l Mejjtin, u is-Salmi. *Laetatus*, *Nisi Dominus* u *Lauda Jerusalem*.

M'il iscola ta'l contrapunt tiegħu ħarġu u irnexxeŭ tasseŭ Isouard, Burlon ta'l Birgu u Magri ta' Bormla.

Laħak ŭara l-Azzopardi li fuku ġa tchellimt f'it-tul u faħħart il musica sagra tiegħu li biċċa minnha bħal ma hu il *Lauda Sion*, tista tħabbatha ma'l musica ta'l compowituri il cbar.

Minn taħt idejn Azzopardi irnexxeŭ barcata compositturi m'il aħjar fosthom Pietru Paŭl Bugeja, Dun Gusepp Burlon, Dun G. Principato ta'l Isla, Dun Dor Piscopo ta' Ħa'ż-Żebbuġ u xi oħrajn. Għajb li il dana Azzopardi u lil Isouard ftit niftacru fihom u li ħadd m'il Cunsilieri tagħna ma tkankal katt biex f'iż-żeŭġ niceċ li hemm f'it-Teatru Rjal tagħna u li saru mħabba fihom jitkiegħdulhom żeŭġ statŭi sbiħ chif jixirkulhom.

(*Tissocta*)

IL CURA TA'S-SAŬM

(*Tissocta minn numru ta' kabel.*)

Nisimgħu l-Iscrittura Imkaddsa, li hu il ctieb mimli b'cull għerf. Fl-eŭŭel ctieb ta'l Genesi, vers 29, tgħid:— « *U Alla kal: Ara, jiena tajtec cull ħaxixa ta'ż-żerrigħa li hemm fuk il ŭiċċ ta'l art collha, u culi sigra li fiha hemm il frott ta' sigra ta'ż-żerrigħa; daŭna għalic ijcunu f'loc laħam.*» Minn dana naraŭ li għandna ngħixu fuk il ħxejjex u il frottijiet biss u il chelma ta'l Bibbja takbel ma'l chelma ta'x-Xjenza għaliex isimgħu x'ijgħidilna Carrington: — « *From every conceivable standpoint do the arguments for vegetarianism (or fruitarianism) become stronger and stronger the more they are examined and inquired into, and the more ephemeral and lacking in reason do those become which are advanced against the practice. That «too much meat,» is now consumed is generally admitted; but that man can do without meat altogether, and be better, healthier, and stronger from a total discontinuance of its use—this may strike my reader as, at first sight, overstating the case. Such however, is by no means the fact. Meat is not man's natural food.* »

* * *

Il veru ichel ta'l bniedem għandhom ijcunu il frottijiet u l-actar il ġeŭż, ġelleŭs, leŭż, tamar, u il għeneb, ħxejjex u ilma safi biss u bla issajjruhom katt għaliex is-sajran joktol il ħajja *elettrica* tagħhom li tagħmel tant ġid f'il ġisem u li meta tħoss in-nar tgħib. « *Man must live upon his natural food —fruits and nuts, eaten in their uncooked, primitive form*, CARRINGTON). Dr: Holbrook chiteb: « *Cooking destroys life.* » Dr: Schlickeysen chiteb:— « *The food must contain a certain electrical vitality which is greatly impaired by our culinary processes.* » Mr: Christian f'il ctieb tant sabiħ tiegħu «*Uncooked Foods*,» Dr: S. Dodds, O. Carque, Salt, Dr: Densmore, Dr: Burney Yeo, Dr: Bellows, Dr: Lewis, Dr: Sir Henry Thompson, Dr: Haig, Andrews, Richards, York-Davies, Holbrook, Nichols, Lahmann, Hinkley, Richards, Macfadden, Kingsford, Waldo Trine, Forward, Godfellow, Eustace Miles, Smith, De Lacy Evans, Hoy, Wallace Fowler, Hunter, Colburn, Jackson, Swami Abhedananda, Besant Newcomb, Tolstoi, Latson, Crosby, Elisèe Reclus, Shelley, Stockham, Kellogg, Broadbent, Trall, Lust, Reinhold, Sylvester Graham u sarbut ta' għorrief oħrajn li ma nsemmix biex ma ndejjakcomx ħasbuha hecc ucoll, u Carrington stess ijgħarrafna li hu ilu għal bosta snin ijgħix f'dina il ħajja u li sab ruħu ħafna aħjar u actar b'saħħtu minn meta chien jiecol il laħam u jsajjar l-ichel. Jiena u il mara ilna fuk sentejn bla ma nieclu laħam u bla ma nsajjru l-ichel u sibna ruħna ucoll b'il ŭisk aħjar.

* * *

Haŭn min jaħseb li dina il cura ta's-saŭm hi xi ħaġa ġdida. Le. ACTAR MINN ELFEJN SENA ILU il filosofu grieg Asclepiadi chien ijxandarha u il cbir Plutarcu ħalla mictub:— « Meta timrad, aħjar ġurnata saŭm m'il mediċini.» M'il ctieb antic « *Of Good Workes, and First of Fasting* » li ħareġ f'is-seclu sittax, nieħdu li il Cnisja Protestanti chienet temmen bih u li chien ordnat f'il Concilju ta' Calderon. Fl-Iscrittura insibu is-saŭm imsemmi xi għoxrin darba, u insibuh ucoll ordnat f'ir-reliġjonijiet ta' Lvant collha—ta'l Maŭmettani, ta'l Buddisti, ta'l Bramini u ta' oħrajn. Il kaddisin collha chienu jsumu u fost l-Insara ir-Randan, fl-antic, chien ijsir billi chienu jieclu darba biss f'il Ħdud u is-Sibtijiet f'nofs inhar, bħal ma nieħdu m'il «*Peregrinatio Silvae.*» Scond Lowell il Gappuniżi jsumu ucoll.

(*Tissocta.*)

IS-SAHHAR FALZUN.

(*Jissocta minn numru ta' kabel.*)

Chif ġa ghidna kabel ta' Abela chellhom dar cbira bi ġnien sabiħ tasseu mimli siġar ta'ż-żebbuġ f'tarf Hal Bisbut u ghalhecc ftit boghod minn Marsaxlocc. Hemm chienu actarx dejjem ijkattghu is-sajf billi chienu jsibu f'il kabda fejn jistghu jghumu u fejn Ġanni bosta drabi chien jirmiġġa il birgantin tieghu billi f'il Port il Cbir chien ijcun hemm dejjem ħafna tfixchil ta' xŭieni u chien jaħbatlu boghod ŭisk biex jilħku.

Ghaldakstant bakghu li l-aghda stess is-Sinjura Enzjona u Peppa iż-Żurriekija chellhom ijniżżlu il Colina f'id-dar ta' Hal Bisbut u jkattghu xi ftit xhur hemm, u li Ġanni biex ma jinfatamx m'il ħbieberija ta' Nardu Calavà u ta'l oħrajn chellu jżomm iddur bih il Marì f'id-dar ta'l Imdina u li hu u Nardu, u b'il mod il mod Paŭlu ucoll, jibdghu ta' sicŭit jittaŭlulhom dic it-titŭila biex jaraŭ jecc chienx jonkoshom xi ħaġa. Biża ta' Toroc, billi chienet ix-xitŭa, ma chienx hemm ghaliex il cursari f'il baħar kaŭŭi ma chienux jiżżarġnu joħorġu jirghaŭ b'il kxur li' chellhom, u l-arja ta' Hal Bisbut, f'daŭc ix-xhur, ma chienetx kierħa daks ta'l Imdina.

Hecc sar u bdiet tokrob ġmielha il ħarifa u maghha Colina issaħħ'ħet tista tghid ghal collox. Ġanni ma' Nardu chienu ġejjin u sejjrin ħdejhom, ghaliex moħħhom chien dejjem ijħeŭden fukhom, u Paŭlu beda jidher xi dehra ucoll. Colina biex ma tnaffarx il missierha fuk dac li ghadda u billi chienet taf chemm chien aħrax u ta' rasu jebsa meta jitŭebbel b'xi ħaġa lakghitu b'it-tajjeb, u meta ommha, b'il ħleŭŭa collha, tarrfitilha il meŭt ta' Hasan, Colina ghamlet ta' b'ir-ruħha li ma ittiefset xejn ghaliex chienet taf li dic chienet ħrafa maklugha m'il cburi Paŭlu Calavà biex jiddakkak biha u biex ijberrduha lejh. Ġanni feraħ ucoll ħafna b'dina l-aħbar u actar beda jmelles il bintu u jmìl gha'r-rieda taghha f'cull ma tixtiek. Fl-aħħar, ŭara ħafna tcheŭtil, is-Sinjura Enzjona tectchitilha fuk il gherusija ta' Paŭlu u Colina kaltilhom li hi chien ghadha tkum minn marda hecc cherħa u chien ghadha donnha ċarruta ħiblula u ghalhecc ma chelliex ħsieb u lankas kalb ta' żŭieġ, biss ġa la darba issa miet Hasan, hi ma chelliex xi tghid f'Paŭlu ghaliex chienet taf li jħobbha ħafna u il kuddiem, la titjieb seŭŭa, ma chienet issibha b'karsa xejn li tiżżeŭŭeġ mieghu ghaliex hi chienet taf li f'cull ma ghamel chien imġieghel m'il imħabba tieghu cbira lejha.

Ġanni tenna dana il cliem il Nardu u dana, f'il ghakal cbir tieghu, ŭiddeb lil Abela li ma jghaġġelx ghaliex ijcun aghar u li bħal ma il ġerħa ta' spallitha ħadet ħafna xhur u tidŭija biex fieket hecc ucoll il ġerħa actar ħarxa ta' kalbha, dic li minn ghalihom, katlitilha l-eŭŭel imħabba ta' żghużitha, chienet ghad trid bosta żmien u tidlil sa tfiek seŭŭa u l-actar biex Colina tcun tista tintrabat ghali ghomorha ma' dac li katlilha il maħbub taghha stess. «Iż-żmien» kalhom Nardu «hu l-akŭa tabib ghall ġrieħi ta'l kalb. Halluh jaħdem hu ghaliex jaf chif u jasal kabelna. Jecc tghaġġlu ktates ghomja jcollcom. Colina u Paŭlu ghadhom żghar ħafna u sena oħra ghakal ma tħassar xejn f'iż-żŭieġ. Inresskuhom dejjem b'il ħleŭŭa lejn xulxin u taraŭ chif iż-żghużija u l-imħabba jafu jaghmlu ŭieħidhom ghegubijiet cbar. Meta naraŭ li klubhom intrabtu ma' xulxin seŭŭa aħna intemmu il bkija.» U hecc bakghu. Colina ma xtieketx ħaġa aħjar minn dic li ittaŭŭal dejjem b'it-tama kaŭŭija li xi darba tcun tista teħles m'il madmad jebes tieghu u la jcollha rajha f'idha tintrabat ghal dejjem ma' Hasan.

Korob is-sajf u il Ġanni kabduh ix-xŭiec biex johroġ ijdur daŭra b'il birgantin tieghu ħalli jara jistax jaħtaf u jcarcar xi ftit prejjeż tajjba. Ir-reghba tieghu chienet bla kies u barra minn dana chien dara jkatta ħajjtu kalb it-tiġrib icreħ ta'l baħar u malli chien ijmiss b'riġlejh l-art chien minnufih jibda jseŭŭed kalbu. Feħem li iż-żŭieġ ta' Colina ma satax ijsir, chif tant xtak, kabel is-safar tieghu u ghalhecc kataghha li jmur jirgha ftit u li la jiġi jseŭŭi collox.

Tasseŭ li dic il ħabta il Misilmin chienu żeghdu b'is-sibbien taghhom il baħar ta' ma' dŭarna collu u saħansitra l-actar nies baħħara xjuħ u stoncusi taghna chienu jaktghu klubhom li jixirfu il barra m'il Ponot.. Iżda dana il Ġanni chien ijkanklu u jinbxu actar ghaliex b'hecc ijsib actar felugi toroc u prejjeż x'ijcarcar ŭarajh u li'u, il biża ta'l meŭt, katt ma rakkdu lejl ŭieħed biss b'ghajnejh miftuħa.

Ghal bidu ta' Ġunju ġabar lil martu u lil bintu l-Imdina biex ijcunu taħt il ŭens ta' Nardu u Paŭlu Calavà u biex jatuhom dakka t'id jecc jinkalghilhom xi ħaġa u hu beŭŭeġ b'il birgantin cbir u kaŭŭi tieghu «*San Paŭl*» lejn il Lvant biex jara x'jista jigref taħt il cnubija difrejh.

* * *

Inħalluh ftit jimraħ l-haŭn u l-hemm kabel laħak ma' dŭar il ġżejjer griegi bħal brimba meta tcun nisġet il ghankbuta taghha u naraŭ ftit x'ghadda minn Hasan ŭara il ħarba tieghu.

Chetrin ta'ż-Żurriek bakghet dejjem tiġi tbiegh il frott jeŭ il ġbejniet il ta' Abela u b'il ftit il ftit, bl-imġieba tajjba u il hleŭŭa taghha, daħlet maghhom damma seŭŭa. Meta marru Hal Bisbut gharrfuha u hi ŭieghdithom li biex takdihom ghandha tibda tinżel tneŭŭlilhom cull ma jinħtieġu hemm hecc ucoll. Peppa iż-Żurrekija ta' cull darba chienet tinżel tiġri tistaksiha ghal niesha u is-Sinjura Enzjona f'dana collu ma rat xejn li sata katt ijħassibha ħażin.

Iżda Peppa chienet tinżel biex tara jecc hemmx xi aħbar jeŭ ittra ta' Hasan ghal Colina ħalli b'hecc ijcunu jatu dejjem x'inhu ghaddej minn ghalih. Bint Ġanni gordi f'idejha chellha chemm trid u daŭna f'idejn Peppa u Chetrina bdeŭ jaghmlu, bħal ma ghamlu dejjem minn eŭl id-dinja, ħafna ghegubijiet. Iżda l-ittri chienu jldħru ftit ŭisk ghaliex biex f'daŭc iż-żmienijiet coroħ chienet tcun tista tghaddi ittra minn pajjis ghal ieħor, u l-actar mn'idejn musulman ghal id nisrani chienet tasseŭ tista tissejjaħ fula f'kargha. Biss l-imħabba dejjem rebħet collox u Hasan chien ijsib ircaptu chif ijŭassal x'ittra tŭila tŭila, biex ijpatti, f'idejn Ċejlu ta' Chetrina, billi jniżżel f'xi loc imŭarrab fuk cajjicc żghir xi tnejn m'il actar kalbiena li chellu fuk il bergantin tieghu li imleff'fin tajjeb chienu jŭassluhielu ir-razzett fl-akkal ta'l-lejl u jerġghu jbeŭŭġu kabel jisbaħ il barra biex ħadd ma jintebaħ bihom.

B'hecc f'dana iż-żmien collu li semmejna, Colina ħadet xi sitt ittri tŭal li hi chienet tkatta ljieli sħaħ tbus u ixxarrab b'id-dmugh ta'l imħabba taghha, u li minnhom sejjrin nieħdu fi ftit cliem dac collu li ghadda m'il Cursar Hasan.

Dana il maħbub ta kalbha chien chitbilha li malli chienu katghu ftit m'il art seŭŭa, xi żeŭġ mili l-hemm minn Filfla, feġġ ġejj ghal fukhom, donnu vleġġa, birgantin malti m'il cbar, b'il klugh tieghu miftuħin collha u meghjun b'mija u sittin mokdief, li chien ħareġ apposta m'il Port il Cbir ghalihom malli ŭaslet il bxara li niżlu it-Toroc fuk Ghajn Rajmond. Feħimha xi tfixchila sabu ruħhom fiha fuk il feluga billi nies chienu naksuhom ħafna f'it-takbida ta'l art u bosta oħra chienu ħalleŭhom ŭarajhom. Sidi Baba beda jiġri m'il pruŭa ghall poppa donnu miġnun ijħejji in-nies tieghu m'il aħjar li jista gha't-takbida biex ghallankas ijmutu ta' kalbiena u jbieghu ħajjithom b'il ghali, u b'saŭt il fart f'idu beda jchejjel chemm jiflaħ fuk dahar il kaddiefa ħalli jaghmlu ħilithom collha, u li gherieŭen chif chienu

jżommuhom, b'perpura biss ma' dûar żakkhom, r'ix-xemx u f'ix-xita, b'ichel ftit u m'il aghar u b'ħafna moħkrija chienu jistenneû dejjem b'xeûka cbira il meût, li tiġi tifdihom minn dac l-infern li lankas ħolmu Dante darba ghal dejjem.

Il feluga chienet ħafifa donnha rixa ghaliex ma chienetx tghodd snin ûisk ħajja u b'il klugh chienet mokdija tajjeb; ghalhecc bdiet iżżiġġ f'ûiċċ l-ilma donnha ħuta. Sidi Baba chien ucoll far xiħ ta'l baħar ghaliex chien ilu f'dac ix-xoghol ma'l ħamsin sena u ħajjtu min jaf chemm il darba kabel chienet intlaghbet f'xaghra. Beda jserrep l-haûn u l-hemm biex ijfixchel dejjem lil birgantin li ghalchemm chien actar kaûûi chien iżda ûisk actar tkil m'il feluga. Damu jiġru hecc ûara xulxin sa's-sebħ u il birgantin malti chemm il darba ûasal tant krib li sata jispara xi columbrina u joktol xi nies minn ta' Sidi Baba.

Ħasan nesa il ġerħa żghira li chellu f'riġlu, fieketlu minnufih it-telka li chellu, ħafen ximitarra f'idu u ħejja ruħu biex jitkatel m'il aħjar li jaf u li jista. Chien żaghżugh b'saħħtu li ma contx tixorbu f'tazz'ilma, chien gholi donnu blandun, chien ħelu ma' culħadd daks il cannamieli u ħila chellu ta' fart billi ma ġismu chien ijħoss jiġri id-demm kalbieni ta'l Ġeneral Mirżuk. F'il ftit sieghat li chien ilu fuk dic il feluga m'hux Sidi Baba biss iżda iċ-ċorma collha issaħħru ûarajh u saru jħobbuh ghaliex Ħasan chien imrobbi fuk it-tajjar f'dar missieru kabel ma ûaka irsir u sa chemm dam f'id-dar ta' Abela m'hux talli ma ħakruhx iżda żammeûh fuk l-idejn u ghallmuh chemm setghu. Il feħma imbaghad ta' dauc il Misilmin li hu chien ħarab m'il jasar ta'l Insara u m'il ġid li chien ijghum ġo fih biss biex, bħal ma chien ûebbilhom Ghabdallah, ijcun jista jitkatel ghal din Maûmettu u biex jitħallas m'il Insara talli kerdulu il missieru gieghlitu jidher actar sabiħ u kalbieni f'ghajnejhom. Sidi Baba, billi chien jaf seûûa il missieru, żammu ma' spalltu u ûiddbu biex ma jitilku xejn ħalli jeû jirbħu jeû ijmutu flimchien; u beda jfehmu x'chien jinħtieġ ijsir biex jecc jaka mejjet kablu ijcompli jaħchem u jmixxi il feluga hu. Ûiddeb ucoll l'in-nies collha li ûarajh chellhom jatu ûiden ghal dac li jghidilhom jaghmlu hu ghaliex ghad li ma chienx ghadu imchisser b'iż-żejjed f'is-sengha ħarxa taghhom iżda chien żaghżugh ta' deħen cbir u li chien tħarreġ b'iż-żejjed m'al aħjar maltin biex jista jitħem tajjeb il ghamil taghhom.

Korob nofs in-nhar u il kaddiefa ta'l feluga bdeû ûieħed ûara l-ieħor jixxeûlħu fl-art, coħol nir bl-ghexieûi, mifnija b'il gheja u b'il biża. Il bergantin baka dieħel fukhom billi chellu nies b'iż-żejjed fuku x'ijbiddel fl-imkadef. Malli ûasal daks xejra ta' gebla boghod beda jispara fuk il kaddiefa u beda jnakkihom ġmielhom. Sidi Baba ma gharafx fejn jati rasu ghaliex ra li collox chien mitluf ghalih. Tala fuk il poppa ta'l feluga u beda jkaûûi kalb in-nies tieghu chemm jiflaħ li jilkghu ruħhom chif jixrak lil ulied in-Nibi. Chif chien mitluf f'dina id-daghdiha collha b'Ħasan ħdejh li ucoll beda jħaġġeġ lil cullħadd bi cliem li jaghmillec kalb ta' sur, balla ta' columbrina tolkot il Sidi Baba u tbaddbu bla cliem xejn il baħar b'rasu imtertka f'mitt biċċa.

Ħasan tûerûer u cullħadd sfar bħal karsa ta'x-xama. Iżda dac ma chienx il ûakt li ûieħed jokghod fih jitħasseb u jitbażża iżda li jara x'jaghmel biex ijûarrab rasu m'il aħjar li jista. Ħasan, chif chien fuk il poppa, jistenna minn ûakt ghal ieħor li xi balla oħra ittajjarlu rasu ucoll ftacar f'Colina li mħabba fiha biss kalbu chienet marbuta ma'l ħajja, u chif dauûar ûiċċu lejn ix-xefak biex jara jecc l-art ta' Tripli chienetx bdiet tfeġġ b'it-tama kaûûija li il birgantin malti jakta kalbu li jibka jersak fuk l-art lemaħ xini torca m'il cbar li chienet ġejja m'il Lvant gha'n-naħħa taghhom. Tistghu taħsbu kalbu chif kabżet ġo sidru b'il ferħ, dar fuk iċ-ċorma, urihielhom b'idu u kaûûielhom klubhom biex ijżommu in-nifs ftit ieħor. Ġieghelhom ijdokku chemm jifilħu it-trombi u il bronji, tellghu il bandieri ta'l ajjut, bdeû ijghajjtu il coll f'dakka b'chemm garġi chellhom u fl-aħħar in-nies ta'x-xini intebħet x'ġara u daûûret il prûa ghal fukhom.

Meta il bergantin malti intebaħ ghala chienet tkanklet fuk il feluga dic il ghagha collha intela hu issa bl-acbar trieghid ta' biża. Dan seûûa seû ġralu bħal dac is-seker li f'il ħin li jcun ghoddu ħafen ġo difrejh tajra dghajfija jsib ruħu milkut m'il balla ta' xcubetta li tmiddu minn tulu fl-art. Il Maltin tfixclu x'jakbdu jaghmlu, raû li ix xini torca chienet ûisk akûa minnhom, u ħabta u sabta biddlu il klugh biex ijdaûûru denbhom bilġri lejn Malta.

Ħasan intebaħ u daûûar hu ucoll il feluga minnufih ghal ûara il bergantin u beda jaħli il balal li chellhom fuk il klugh u l-arbli u fuk l-imkadef. Irnexxielu li jtakkab u jchisser x'uħud minnhom u b'hecc il bergantin beda jnakkas m'il mixi. Laħket ix-xini torca u bdiet tferraħ il balal ta'l canuni taghha fuk il bergantin malti. Il feluga ta' Ħasan laħket m'in-naħħa l-oħra u ghamlet bħala. Il Maltin ureû ħila cbira u it-taktigha damet ghal saghtejn shaħ. Meta spiċċaû il balal resku żakk ma' żakk u bdeû jitkatlu b'ix-xûabel u ix-ximitarri. Ħasan ûera ħila li ma bħalha, ftacar f'Paûlu Calavà u f'ta'd-Dejma li katlulu il Ghabdallah u ghal ftit ma ħalleûx mejjet lilu ucoll, u ħrax bħal barri miġrugh minn *toreador* ta' Spanja. Chien hu l-eûûel ûieħed li b'il bandiera torca f'idu rifes fuk il bergantin malti, chien hu li ghajjat l-eûûel ghajta ferħana ta'l «*vittorja*», chien hu li ghaddas sa ghantha ix-ximitarra li chellu f'sider il Captan li ġie jaħbat ghalih biex ijxeûûlhu mejjet il baħar.

Il Maltin meta raû hecc katghu nifishom u raû li chien collu żejjed li jokoghdu jċarċru demm iżjed, niżżlu il bandiera u taû irûieħhom, b'ghajb cbir taghhom, bħala mirbuħa. Ix-xini rabtet ûarajha lil bergantin malti u carcritu collha mdandna f'il Port ta Tripli, kalb il ferħ u l-ghajat ta'l poplu li ngama. Ħasan b'il feluga daħal ûarajhom.

* * *

Ir-rajjes ta'x-xini mexa ta' raġel ħafna ma' Ħasan u l actar meta sar jaf min hu seûûa; u xejn ankas minn dana ġiebu ruħhom chif chien jixrak mieghu in-nies ta'l feluga. Sidi Baba chien ġa ħatru f'locu meta chien ghadu ħajj u ûiddbhom li ghandhom jokoghdu taħt il ħacma tieghu u ghalhecc daûna ħatruh bħala rajjes taghhom f'ferħ l-actar cbir. Ir-rajjes ta'x-xini chien jaf chemm ġieb ruħu ta' kalbieni Ħasan f'it-takbida ma'l bergantin malti u ghalhecc, ûara li milli chien hemm fuku ħaxchen li deherlu bħala seħmu f'it-takbida, taħulu bħala priża tieghu u l-actar meta sar jaf li bin il Ġeneral Mirżuk ried bih ijghacches l-Insara u jxerred it-tûemmin ta' Maûmettu.

Ħasan biegh il feluga u bi flusha u b'il gordi li chienet tatu, kabel telak, Colina, rifed rifda il bergantin b'il ghakal sa ġiebu kejsu ġdid u ghabba fuku porvli u ichel li bihom sata jbaħħar ghal bosta xhur. Żied xi canuni acbar u il klugh, biddel f'aħjar xi kaddiefa li beda jitmaghhom u jimxi maghhom b'acbar ħniena u b'hecc li ftit ġranet, bħalli chiecu chienet ħolma l-actar ta'l ghaġeb, sab ruħu sid u rajjes ta' bergantin m'il akûa li bih sata jrażżan il kiila ta' Ġanni Abela u ta' Paûlu Calavà.

(*Jissocta*).

DIFFIDA.

Billi sirt naf illi persuna ftit onesta fil uakt li kieghda tabbusa mil fiducia illi bid-dritt collu kieghda tgaŭdi id-ditta tieghi, kieghda tghid illi dar ohra hija li stess dar tieghi, ghandi ghalhecc niddichiara illi jiena m'hiniex responsabbli tal consenja regolari tat-titoli, tal pagamenti tal premji bollettini u ta cull contestazioni illi tista tinkala hlief ghal contratti u ricevuti illi igibu il firma tiegħi C. BORNACCINI.

Navza barra minn dan illi il prezzijiet ghat-titoli b'pagamenti ta ħames xelini huma:—

Hungarian Foncier	£ 8	10	0	cull titolu
Panama	8	0	0	,,
Congo	6	0	0	,,

Ghalhecc daŭc il clienti illi jixtieku jacqŭistaŭ xi titolu tad-ditta tieghi huma mitlubin li jirrifiutaŭ cull cuntratt o hŭejjeġ ohra illi ma jġibux il firma tieghi.

Kabel tiffirmaŭ kiesu li tcunu tafu tajjeb ma min tcunu sejjrin tittrattaŭ, chif ucoll informaŭ ruhcom fuk dac li ghandcom thallsu, biex imbaghad ma tiġu fl-ebda imbarazz. Cull informazioni o hŭejjeġ ohra ma ghandcomx tohduhom hliet minn ghand

C. Bornaccini, 87, Strada Forni, Valletta.

SNIEN! SNIEN! SNIEN!

Il Chirurgu-Dentista Alfonso Urso javża lill clientela tieghu li biex ijcun jista jakdiha aħjar minn Raħal Ġdid niżel jokgħod il Belt, fil Strada Stretta Nu. 156, cantuniera ma' Strada San Giovanni u fejn hu armat b'cull xorta ta' għodda moderni u m'il aħjar biex ijcun jista jagħmel bridge u crown work, u xogħol fuk il metal chif ijmiss u bi prezzijiet moderati tasseŭ.

Min ijrid jicri forn il Belt, f'it-Tombata ta'l Mandraġġ, Nri. 142 u 143, ijmur ghand Censu Muscat b'il ħanut f'id-numri 144 u 145 fejn hemm l'imfietaħ u ieħed jista jittieħem ucoll fuk il chera.

Sejjer johrog' ma jdumx !

AGOSTINO LEVANZIN

IL CURA TA'S-SAUM

Ctieb interessanti tasseu li minnu titghallmu chif taghmlu dina il cura, chif ticsruha, chif tfejjku biha hafna mardijiet u liema g'id tista taghmel u liema huma il pericoli ghal min ma jaghmilhiex seuua; x'hassejna ahna g'urnata b'g'urnata u hafna huejjeg' ohra li meta uiehed jakrahom jistghu jisueulu uisk ghal g'id ta' sahhtu. Il ctieb ijcun stampat fuk carta m'il ahjar u ijcun fih bosta stampi fosthom dauc ta's-Sur Levanzin chif chien sar fl-40 jum ta's-sauma tieghu. **Ijkum tmien soldi biss.** Ghall bejgh **xelin.** Tistghu tissiehbu b'ittra.

TÈ TA CEYLON

'MARAVILLA'

IPPREMJAT B'GHAXAR MIDALJI

TAD-DEHEB

GHAL

KAUUA IT-TOGHMA U IS-SAFA TIEGHU

JINBIEGH 1s. 8d. & 1s. 10d. IR-RATAL

GHAND L'AGENTI F'MALTA

C. CAMILLERI & SONS

50 u 51 Strada Mercanti il Belt

CAMPJUNI TA DAN IT-TE' JINTGHATAU B'XEJN.

BRITANNIA

STABILIMENT G'DID

Ta' Ferramenti, Ghodod, Huejjeg ta' Chimica u Fotografija, Zebgha, &cc.

BRITANNIA

BRITANNIA

INJAM

ta'l ahmar, ta'l abjat, u ta'l caŭba.
Collox m'il irhas u m'il ahjar.

BRITANNIA

Biex tinzammu b'sahhitcom

IPPURIFICAU BIDDLU u SAHH'HU

DEMMCOM

BID

DEPURATIV RICHELET

Daŭc collha li jridu jiccuraŭ rŭiehhom u jinżammu dejjem b'saħħitom minngħajr ma jinbakru b'cull xorta ta' mardijiet għandhom jieħdu DARBTEJN jeŭ TLIETA fis-sena minn din il medicina DEPURATIV RICHELET li jista jingieb minn għand dan is-sinjur:—

Monsieur L. RICHELET, 13, rue Gambetta, SEDAN (Franza).

Haŭn Malta jinxtara minn għand **L-Ispizzjar Alfredu Cumbo** ta' Strada Rjali, 26. Il Belt.

Min hu marid bl-ANEMIJA (fakar ta'd-demm) u jrid ijfiek F'GHOXRIN ġurnata jieħu

L'ELIXIR

TA' S. VINCENS DE PAOLI

Is-Sur G. Muscat ŭara għaxar snin ugiegħ ta' ras kaŭŭi bla ma sata jfejku b'xejn ma't-tielet flixcun għaddielu collox. Is-Sur Rinaldu Perini ucoll fejjak l-ibnu, ma't-tieni flixcun, minn anemija kaŭŭija. Daŭna is-sinjuri ucoll li sejrin insemmu ippruvaŭh fukhom stess jeŭ fuk xi ħadd ieħor u ħarġu jiftaħru: Dr: Edward L. Vella; Dr. Paolo Sammut (Sliema); Prof: Dr: C. Sammut; Prof: Dr: G. O. Galea; Farm: C. Arpa; Farm: G. Gili; Prof: Dr: S. Grech; Onor: Dr: A. Pullicino; Dr: L. Albanese; Negte: G. Tagliaferro; G. Sultana; Ant: Diacono; Avv: Francesco Cardona u ħafna oħrajn.

Jinbigħ fl-ispiżżerija ta't-Tabib

FABRIZ BORG.—Il Belt.
267, STRADA REALE.

Is-Sur Raff: Bonello

TA' STRADA LEVANTE, 131, IL BELT
(Hdejn il Cnisja ta' Sta. Lucija)

għandu għal bejħ cull xorta ta' ħġieġ, żebgħa, żjut, imsiemer, għodod, ħŭejjeġ ta's-Sanità, ta' gass, fornimenti ta't-tŭiebet, lampi ta'l pitrolju li jixilgħu b'il matel b'daŭl kaŭŭi u sabiħ ŭisk u ħafna ħŭejjeġ oħra bħal daŭn ta'l aħjar qŭalità u bi prezzijiet m'il orħos. Ippruvaŭ biex taraŭ chif toħorġu cuntenti sgur.

L=Ispizzjar A. CUMBO,

BILLI IL CLIENTELA TIEGHU KIEGHDA TIGBER CULL MA TMUR GHALIEX M'HUX BISS IJBIEGH MEDICINI U ĦŬEJJEĠ OĦRA M'IL AĦJAR U B'REKKA CBIRA IŻDA UCOLL BI PREZZIJIET IRĦAS TAS-SEŬ, CABBAR L-ISPIŻŻERIJA TIEGHU U ĦADHA **F'IL HANUT TA' HDEJH SEUUA** LI HU ŬISK ACBAR U ISBAĦ U B'HECC IJCUN JISTA JAKDI AĦJAR U B'ACTAR ĦEFFA LIL BOSTA NIES LI DEJJEM IJCOLLU FL-ISPIŻŻERIJA TIEGHU. META TGHADDU MINN HEMM MORRU ATU DAKKA TA' GHAJN, **Strada Rjali, il Belt, kuddiem il Club seuua.**

IS=SECLU TA'N=NERVI.

Hecc sejjaħ is-seclu tagħna il għaref Prof: u Senatur Mantegazza, u b'ir-raġun collu għaliex il-lum ma haŭn ħadd li ma hux maħsus b'in-nervi u l-actar b'il misħuta

NEVRASTENIJA

li kiegħda iġġorr nies il Manicomju gozz, gozz. Għalhecc l-aħjar tobba kiegħdin jitħabtu biex ijsibu cura seŭŭa għal dina il marda għaliex tcun ta' gid bla tarf. Hafna ippruvaŭ iżda ħadd ma irnexxa daks il għaref u imfaħħar

Prof: DE GIOVANNI ta' PADOVA.

li ŭara studju cbir sab il famus

ANTINEVROTICU

li kiegħed ijfejjak jeŭ jagħmel il gid lil cull min jużah.

F'Malta dan ijbigħu

l-Ispizzjar ALFREDU CUMBO
TA' STRADA RJALI, TA'L BELT
¡IPPRUVAŬH GHALIEX MA JIBDIELCOMX!

In-"Nahla" tistampa ruhha fl-Istamperija "EMPIRE PRESS" ta's-Sur Critien, il Furjana.